

spodar seje žita le toliko, da gospodarstvo njegovo ne terpi škode zavoljo premalo klaje. Ta škoda ni le škoda za letos ali drugo leto, ampak pozná se čedalje bolj prihodnje leta, ker žito izmolze zemljo, da prihaja leto za letom pridelek manjši. Zemlja je res dobra mati; al če boš leto za letom ji v setvi žita najbolj moč izpival, hirala ti bo, če jo tudi gnojiš, ker tisti drobci, ki se iz njega napravljajo v zemlji za živež žitni, se ne delajo tako hitro kakor ti misliš.

Treba je tedaj, da se na ravno tisti njivi ne prideluje leto za letom žito, ampak da se po umnem redu menja žito s klajo. To je dobrotá za zemljo, pa tudi za to, da si prideluje gospodar več klaje za živino.

Prava razmera med žitom in klajo je po poterjenih skušnjah ta, da tretji del navadnega polja je za klajo odločen, to je, če ima, postavimo, gospodar 12 oralov (johov) polja, mora 4 orale odločiti za deteljo, peso ali kako drugo živinsko klajo. Ako ima gospodar zraven teh 4 oralov živinske klaje še senožet ali travnikov, toliko bolje je; vendar je skor gotovo, da s samo mervo in slamo, ako ne prideluje tudi druge živinske klaje, bo komaj shajal, da bi mogel živino skoz in skoz le v hlevu rediti. Po gmajnah živino na pašo goniti poleti ne kaže modrega gospodarja; naj le dobro pomisli, kako malo živeža dobiva živina na gmajni, koliko pa potrosi gnojá po potih, ki mu je za polje tako kervavo potreben. Na višjo stopnjo poljedelstva se bojo naše kmetije le tadaj povzdignile, ako gospodar na 2 oralá celega svojega zemljišča more rediti eno govedo. Kakor sedaj kmetujemo, ne moremo reči, da s 5 oralí zemlje to dosežemo. Tudi tam, kjer so gospodarji visoko stopnjo v živinoreji dosegli kakor v Holandii, Holsteinu itd., imajo kmetje, kakor pri nas, svoje kmetijske pregovore. En tak pregovor vam hočem povedati na priliko: „Živina več potrebuje skerbí in opazbe kakor otrok, ker otrok ima jezik in lahko pové, kaj mu je in kaj hoče; živina pa nič ne more potožiti.“ Čeravno je tak pregovor dosti prenapet in lahko se reče, prenečlovešk, vendar to nam kaže, kako ondi skerbijo gospodarji za svojo živino, ktera jih redí. Drug pregovor je: „Najprej moramo skerbeti za deteljo, mervo itd., da živina klaje dobí, potem še le moramo skerbeti za svoj živež.“

Naša dežela je gorata dežela, to je gotovo; gorata dežela pa je že sama po sebi vstvarjena za živinorejo, — kako je nek to, da tega, kar nam natura sama kaže, tako zlo zanemarjamo? kako je to, da le po žitu in žitu hrepenimo, ker žito tako zlo izpiva moč zemlji?

Prijatelj! povej mi odkritoserčno, če znaš dobro rajtati, ali imaš res kaj več dobička od tega, ako seješ žito in ga v jeseni prodaš par mernikov, pa si ga na spomlad za seme moraš morebiti dražje spet kupiti, namesto da bi si bil izredil kravo ali vola in ga prodal? Reci, kaj je bolje? Če si za prodano živinče več dnarja skupil, si boš zmiraj lahko žita kupil, — ali si pa moreš za prodano žito kravo ali vola kupiti? Menda ne.

Namen teh verstic je le ta, naše kmete spodbosti k premišljevanju: ali jim ne kaže, da bi opustili staro kopito in po prvi razmeri pridelovali na njivah žita in klaje. Ako imamo več klaje, moremo več živine rediti, in živina se zmiraj lahko v dnar spravi; od druge strani pa umno verstimo na polji klajo z žitom, in tako damo njivam nekoliko spočitka, da jih ne izpiva v eno mero le žito. Naše njive bojo postale potem rodovitniše. Ako potem iz nadveletnega obdelovanja poljá prestopimo na natriletno, bo to našemu kmetijstvu dobro djalo in ta korak gotovo ne bo prevelik, ako se ozremo v druge dežele, kjer je nasedemletno in naosemletno obdelovanje navadno. Če le storimo ta mali korak, bomo sčasoma mi ali naši nasledniki storili dve in tri stopnje dalje, in prav bo za našo deželo. Verjemite mi!

Na Bokalcah na vseh Svetnikov dan.

Jože Frid. Seunig.

Pregovori za kmetijske pa tudi druge ljudi.

1. Kdor želi od pluga dobička, mora sam orati; z gollimi besedami ne spravi nihče mačka v žakelj.

2. Davki so veliki, naša lenoba jih še dvakrat večé napravlja, nečimernost trikrat, nespametnost pa še celó štirikrat.

3. Postopanje nam krajša naše življenje, ker nam naše moči oslabi; je riji enako, in nas bolj razjé, kakor delo. Bolj ko se ključ rabi, svitlejši je.

4. Če ti je življenje drago, ne kvári časa. Zaspana lesica ne ujame piščanca.

5. Ako je čas najdražji reč med vsemi rečmi, tako je tudi potrata časa največa med vsemi potratami. Koliko časa potratimo že s tem, če delj časa spimo, kakor nam je treba, in koliko časa zanemarimo, če se z nepotrebnimi rečmi ukvarjamo!

6. Nič ni bolj tihotno kakor stopinja časa! Lahkomi-selni menijo: da je dan in ne doide nikdar noč. Zapravljeni čas se ne poverne nikdar več, in če imamo pri kakí reči časa dovolj, nam ga pri drugi primanjkuje.

7. Sramuj se samega sebe, ako brez dela postopaš, ker ga imaš dovolj za se, za hišo svojo in celo deželo. Lenemu je vse težko, marljivemu vse lahko. Brez potú ni medú.

8. Kdor pozno ostaja, mu delo zastaja; preden se dela prav prime, mu pravi čas že preide. Kdor rad dela, mu ne manjka dela.

9. Opravljaj pridno svoje opravila, da te opravila ne bodo dervila. Kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja.

10. Lože je pridobiti, kakor ohraniti. S celo Indijo ni Španija obogatela, ker je več izdala, kakor nabrala.

11. Kdor ne vé ravno tako varovati, kakor prislužiti, ne more na tem svetu lahko obogateti. Kdor pri delu medlí, po navadi malo stori.

12. Dovelj drobiža stori goldinar. Bodite tudi pri malih izdajkih pazljivi; tudi majhna rega potopi sčasoma barko.

13. Sladkousten orač bo s časom berač; nespametní plačujejo dobre jedí, pametni ljudje jih pa jedó. Veliko jih pride po slabi kupčii na beraško palico, premisli dobro, preden kako kupčijo začneš. Ne kupuj, česar ne potrebuješ, ampak to, brez česa ne moreš biti.

14. Kdor denar na posodo daja, si skerbí napravlja. Če si napravljaš krošnjo, poglej poprej na svojo mošnjo; nečimernost je ravno taka beračica, kakor revšina nesramna krotovica. Škerlat, svila, žamet in atlas popihajo dostikrat ogenj z ognjišča.

15. Ložé se ubraniš pervemu poželjenju, kakor poslednjemu. Kdor je nečimern pri obedu, dobí za večerjo zgolj objedi. Čemu je prazni lesk? ali se spleča, da se toliko tvega in terpi?

16. Marljivost poplača dolgove, brezserčnost jih pa pomnoží. Nemarnost tako počasi leze, da jo revšina kmali doleze. Delavnost je mati sreče, in pridnega Bog z bogastvom obdaruje.

17. Delo vabi zložnost, bogastvo in spoštovanje. Beži od razveseljevanj in za tabo bodo šle.

18. Ne zidaj preveč na druge. Kdor preveč drugim zaupa, ga pripravijo dostikrat na beraško palico. Kdor za se skerbí, ta dobro živi. Če hočeš zvestega sluga imeti služi sam sebi.

19. Lenoba gnjusoba; malo zanemarjanje napravi veliko razgrajanje.

20. Kdor se dvakrat seli, enkrat pogori.

21. Če hočeš, da ti pojde delo od rok, poprimi se ga sam; če ti ne gré, pospeši ga z večo močjo. Gospodarjeve oči več opravijo, kakor njegove roke.

22. Lože je dvoje ognjišč zidati, kakor eno neprenehoma kuriti.

23. Varuj se, da brez pomislika in potrebe v dolge

ne zabredeš; idi raje brez večerje spat, kakor da bi z nepotrebnimi dolgovi vstal. Se v dolge zakopati, je prva stopnja krivice, laž druga; dolgovi napravljajo laganje in obrekovanje. Prostemu človeku so povsod vrata odperete.

24. Pridobi si kolikor moreš, in presodi, kar si pridobil. To je tista skrivnost, da svinec spremeniš v zlato.

25. Prevdari vse dobro, preden začneš; prej storjeno kakor presojeno, je dostikrat zamujeno.

26. Poprašaj večkrat prebrisanih in zvedenih ljudi za svét, in kar ti nasvetvajo, stori. Komur ni svetovati, mu ni pomagati. Ničesa znati ni sramota; al nič učiti se, to je sramota.

27. Privadi se o pravem času reda, delavnosti in zmernosti. Kar se Janezek navadi, Janez zna. Kar se ni Janezek naučil, ne bo Janez znal.

28. Skušnja je najbolja šola; v nji se tudi bedaki aj naučijo.

Nekoliko zastavic,

kdor bi tako moder bil, da bi jih uganil.

Presvitli cesar so oklicali dva dni po sv. Lukežu lanskega leta ravnopravnost, to je, enake pravice vsem narodom svojega cesarstva. In če to od cesarja dano ravnopravnost na jezik v kancelijah oberne, se to pravi: Kakoršno pravico ima nemški jezik v kancelijah na Nemškem, ogerski na Ogorskem, laški na Laškem, takošno pravico v kancelijah ima slovenski na Slovenskem. To je pač asno kot beli dan.

Komur bi bila ta resnica še dvomljiva, jo popolnoma lahko razvidi iz načina postopanja c. k. ministerstva pravosodja od 22. malega serpana letošnjega leta do deželne nadsodnije v Berni, ki pravi, da c. k. sodnije in gosposke potem, ko je ravnopravnost vsem narodom z cesarskega prestola bila slovesno oklicana, nimajo po starem kopitu več čakati, da jim ministerstvo pošlje še poseben ukaz, po katerem naj začnejo ljudem odpisavati v domačem jeziku. To smo očitno brali.

Ne zapopadamo tedaj, zakaj je to pri nas na Slovenskem drugač? in kako je to, da se pri nas c. k. gospóske zato poprašujejo, kar se na Moravskem že po ministrovih besedah samo po sebi razume vsled ravnopravnosti.

To nam je zastavica, ktere si nikakor rešiti ne moremo. Saj je ta potreba že sama po sebi tako očitna, da je škoda za vsako besedo.

Če pa se poprašuje o obveljavi slovenskega jezika v kancelijah, kako je to, da se poprašujejo gosposke „in sua causa“, to je, v zadevi, ki se njih samih tiče? Slovensko ljudstvo je razodelo v svoji prošnji (peticii) z blizo 20.000 podpisi, kaj potrebuje in kaj želi — to je bilo pač dosti dokaza, ako pravična reč še dokaza potrebuje.

Velikrat je bilo v „Novicah“ že z djanskimi izgledi potertjeno, kar je nekdanji minister Goľuhovski sam deželnemu poglavarstvu rekel, da mnogo zmešnjav, pravnih in kregov, kakor tudi nezaupnost ljudstva do uradnih izvira iz tega, ako one z besedo in pismom ne ravnajo z ljudstvom v njegovem jeziku.

Morebiti ne bo odveč, ako to reč še enkrat pojasnimo z enim zgledom iz časa še veliko pred letom 1848, ko so se pisma za kmeta večidel še pri okrajni gospóski narejale. Kalár je Vertniku eno senožet prodal in zato gresta k okrajni gospóski ter gospod uradniku dopovesta, da je Vertnik senožet kupil, pa da jo bo mogel graditi, ker Kalár noče senožeti prodati, pa zavolj nje, če je Vertnik ne bo gradil, pastirja imeti. Gospod uradnik ju mirno poslušá, nazadnje pa reče: „Diesem bindisch-kauder-welsch muss man eine form geben“, in res jo dá v tej obliki: „Der landmann Kalár J. verkauft seine sub urbars — parzel & Nr. in der gemeinde K. am bache I. gelegenen wiese im flächenmasse von — Joh — Klafter seinem nachbar Vertnik cum onere

et commodo um den preiss pr. — fl. C. M., und so zwar, dass er, der käufer Vertnik, alle ferneren, auf's neue zu legenden wehrbauten am bache, als auch alle zu seinem nutzen nothwendigen verzäunungen, so wie auch alle zur verbesserung seiner wiese nöthigen anstalten aus seinem eigenen vermögen selbst bestreite“. Ko je gospod uradnik „bindisch-kauder-welsch“ nemško formo dajal in ga z urbarskimi, parceljskimi številkami in drugimi določili ograjal, je pozabil omeniti, da Vertnik bo senožet gradil zato, da Kalárju pastirja v ozir senožeti imeti ne bo treba.

Ko je bilo kupno pismo zgotovljeno, jima ga uradnik iz nemške forme spet v „bindisch-kauder-welsch“ med drugimi tako-le prevaja: „Toda, da Vertnik ta kupec tega travnika vse nove vere na pahu — ali da prav rečem — na vodo sam položí. — (Pri besedi „nove vere“ se kmeta in druge priče z uradnikom ruknejo, ker „nove vere“ nočejo. Eden mu še reče, da stara petica pa stara véra je dobra, novo vero naj pa le povodenj vzame, ker je malo prida) — in da vse plote, ki so v njegov nuc potrebne iz njegovega pajteljna vzame — (spet se ruknejo) — in da bo Vertnik svojo senožet mogel graditi, da meni zavolj njegove senožeti pri živini pastirja ne bo treba, mu seže Kalár v besedo — freilich, freilich — čemu bi bil pa drugač plot, beseduje uradnik — in da bo ta kupec tega travnika vse potrebne anstalte, da bo travnik dober iz njegovega pajkeljca — da prav rečem — možnje vzel ali kupil, to je, da bo travnik dober, kar bo nugal, to bo kupil“. — In na ta „tajč-kauder-bindisch“ se je Kalár podkrižal.

Al zvití Vertnik je nekako zvedil, da je zavezan vso sebi v korist potrebno grajo za plot kupiti, ne pa zastonj na Kalárjevem svetu okoli svojega travnika sekati; zvedil je tudi, da gosposka povsod pravi: vsaka živina mora svojega pastirja imeti, to si misli, senožet graditi mi ni v korist, še le v škodo mi je, ker moram grajo kupiti; jaz za naprej ne bom več senožeti gradil. Če mi Kalár kaj spase, saj mi bo mogel škodo plačati, ker gosposka hoče imeti, da vsaka živina svojega pastirja ima.

Čez več let sta bila Kalár in Vertnik spet pri gospóski; Kalár je mogel za svojo živino Vertniku škodo plačati, ki jo je na kupljeni senožeti naredila, ker je Vertnik več ni gradil. Kalár bi bil desetkrat prisegel, da je ta pogodba narejena, da mora Vertnik graditi, če se hoče škode varovati, da on pastirja zavolj njegove senožeti pri živini imel ne bo; gospod zdajni uradnik mu je pa le križ kazal, kterege je na kupno pismo storil, drugač pa svoje pravice tudi skazati ni mogel, ker so priče že pomerle.

Domú pridšega Kalárja sosed vpraša in pravi: „Kako si opravil z Vertnikom? — Ta mu beseduje: Pač sem si navlekel hudiča s križem na vrat — zgubil sem pravico.“

Taka je bila nekdanj, taka bo zanaprej, če ne bodo gosposke z ljudstvom vsega v domačem jeziku ravnale. Tacih reči več iz lastne skušnje vem, drugi jih še morebiti veliko več v svojem kraju vejo, skoraj vsak pa nekaj takega vé, kjer je nemški jezik prepire uzrokoval in krivici široke vrata odperal. Se vé, da tudi slovenski jezik v tem oziru ne bo popolnoma vsem zmešnjavam prestregel in krivici vrata zaperl; tudi potlej bo še kaj takega, toda v veliko manji meri, ko zdaj.

Uradniki in gosposke so druga cesarjeva roka. Kar ena cesarjeva roka slovenskemu narodu dá, druga cesarjeva roka kratiti in jemati ne smé; drugač se podkopuje zaupnost do vlade, ki je najmočnejša vez med vladarjem in ljudstvom.

Jezikoslovne reči.

Parlamentarni jezik, — slovenski naglas.

Prej ko bom razložil svoje mnenje o parlamentarnem jeziku, hočem Vam naznaniti, kako so se moje misli izcimile in kako se odnašajo proti drugim našim bratom. Samí